

Museum Silkeborg, Museum Skanderborg, Museum Odense og Afd. for arkæologi og Kulturarvsstudier Aarhus Universitet inviterer til konference om nyeste tids arkæologi på Silkeborg Museum **d. 24.-25. marts 2025.**

Konferencen er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen

FRA FORSTYRRELSE TIL FORTIDSMINDE MULIGHEDER OG METODER I NYESTE TIDS ARKÆOLOGI

Hvordan står det til med arkæologiske undersøgelser af nyeste tid?

Nyeste tids arkæologi, her defineret som perioden fra 1700 til i dag, har de senere år fået større opmærksomhed i dansk arkæologi. Det er imidlertid vanskeligt at få overblik over, hvordan perioden indgår i kapitel 8-arkæologien og i museernes selvvalgte undersøgelser.

Målet med konferencen er at få et overblik over museernes metoder, strategier og prioriteringer, at diskutere metodiske og teoretiske problemer og perspektiver i arkæologiske undersøgelser af vores nære fortid, sætte fokus på periodens nye kildetyper, og se eksempler på undersøgelser fra det store og diverse undersøgelsesfelt.

Praktiske oplysninger

Venue: Museum Silkeborg, Hovedgårdsvej 7, 8600 Silkeborg

Obs! Der er ingen parkering ved museet. Benyt f.eks. Åhavevej 1

Pris inkl. frokost og kaffe: *425,25 kr.*

Pris konferencemiddag (tilvalg): *504 kr. Eksklusiv drikkevarer.*

Studerende: Gratis – eks. frokost og konferencemiddag.

Kontakt: KNN@museumsilkeborg.dk

Tilmelding: <https://museumsilkeborg-1.ticketbutler.io/e/nyta-konference-om-nyeste-tids-arkologi-pa-museum-silkeborg-d-24-25-marts-2025/>

Sidste frist for tilmelding er 7. marts

Mandag d. 24. marts 2025

Tidsrum	Program
09.30-10.00	Ankomst, kaffe og rundstykker
10.00-11.00	Velkomst og Key note speaker
11.00-11.30	Kaffe
11.30-12.10	Oplæg
12.10-13.00	Frokost
13.00-14.00	Oplæg
14.00-14.20	Kaffe
14.20-15.20	Oplæg
15.20-15.40	Refleksion over dagens oplæg
16.00-17.00	Postersession og reception på Papirfabrikken
18.30-	Middag på restaurant Stryget (Tilvalg)

Tirsdag 25. marts 2025

Tidsrum	Program
08.45-09.00	Indflyvning og kaffe
09.00-09.50	Oplæg
09.50-10.00	Kort pause
10.00-10.40	Oplæg
10.40-11.00	Kaffe
11.30-11.40	Pause
11.00-12.00	Oplæg
12.00-13.00	Frokost
13.00-13.40	Oplæg
13.40-14.00	Kaffe
14.00-14.40	Oplæg
14.40-15.30	Afsluttende diskussion

Program

24. marts 2025	
Tidsrum	Program
09.30-10.00	Ankomst, kaffe og rundstykker
10.00-10.10	Velkomst
10.15-11.00	<p>Keynote speaker Fjærran och nära - Nyare tids arkeologi i Sverige <i>Göran Tagesson, docent historisk arkeologi. Historiska institutionen, Uppsala universitet.</i></p> <p>Den tidigmoderna tidens arkeologi i Sverige har bedrivits fläckvis sedan 1960-talet, men har fullt ut etablerats under 1980- og 1990-talet. Urbanarkeologi bedrivs idag regelmæssigt på mange pladser i landet og er stundtals mer omfattende än för medeltida lämningar. Samtidigt har det arkeologiska fältet breddats väsentligt og omfattar idag arkeologiska undersökningar av gravar og kyrkogårdar, torp og backstugor, kyrkor og timmerhus, slagfält og trädgårdar, regalskepp og kritpipor.</p> <p>En ny kulturmiljölag har satt år 1850 som gräns för skyddade fornlämningar, vilket i allra högsta grad påverkar vårt fält. Parallellt har tidigmodern arkeologi etablerats på de arkeologiska institutionerna runt om i Sverige. Den arkeologiska metodiken uppmanar till samarbejde över disciplingränserna og stimulerar till att utveckla tvärvetenskapliga arbetsmått.</p> <p>Framtiden kan tyckas ljus – men utmaningar saknas inte. Hur kommer den nye lagstiftningen att tillämpas? Kommer det finnas resurser i framtiden för tidigmodern arkeologi? Hur ska vi göra tidigmodern arkeologi relevant i humanistisk forskning?</p>
11.00-11.30	Kaffe
Tema: Hvor går grænsen?	
11.30-11.50	<p>"Hvad nyt er der i det?" Udbyttet af kildepluralistiske studier af bykvarterer og bybebyggelse i nyeste tids arkæologi <i>Jette Linaa, Afdeling for arkæologi og kulturarvsstudier, Aarhus Universitet</i></p> <p>I de seneste år er der kommet øget fokus på nyeste tids arkæologi, særligt perioden fra 1700 til i dag. Dette oplæg vil fokusere på, hvordan kildepluralistiske studier – herunder brugen af arkæologiske genstandsfund suppleret med historiske kilder som skifteprotokoller, matrikler, brantaksationer, skattelister og retsstof – kan berige vores forståelse af bykvarterer og bybebyggelse. Ved at sammenstille forskellige kildetyper åbnes nye perspektiver på det urbane liv og dets udvikling. Dette oplæg vil præsentere eksempler på, hvordan denne metode kan belyse sociale, økonomiske og materielle forhold i byen, som ellers ville være skjulte i enten arkæologiske eller skriftlige kilder alene. Fokus vil være på praktiske erfaringer fra feltet, metodiske overvejelser og de mange muligheder, der ligger i en tværfaglig tilgang til vores nære fortid"</p>
11.50-12.10	<p>Hvor går grænsen? Nyere tids arkæologi på Københavns Museum – fra ildebrandshuse til Pusher Street <i>Gunvor Christiansen, Københavns Museum</i></p> <p>På Københavns Museum beskæftiger vi os i høj grad med nyere tids arkæologi. I takt med at grænsen for hvilke undersøgelser der gennemføres ændrer sig, opstår der nye krav, muligheder og forventninger.</p> <p>I indlægges gives en oversigt over hvilke typer af undersøgelser Københavns Museum har valgt at gennemføre de senere år, og hvilke kriterier de er udvalgt efter. Fra den typiske undersøgelse til den atypiske. Der gives samtidig et rids af metodevalg, og der præsenteres nogle af de udfordringer vi har oplevet i kølvandet på den nyere tids arkæologi med hensyn til ressourcer, økonomi, bevaring og forventninger fra borgerne. Der afsluttes med et blik mod de formidlingsmæssige muligheder undersøgelseerne har kastet af sig og hvilke krav og forventninger der kan stilles til fremtidens arkæologer.</p>

12.10-13.00	Frokost
13.00-13.20	<p>Når nyere tids arkæologi nedbryder faggrænser <i>Martin Philipsen Mølgaard og Charlotte Abildgaard Paulsen, Museum Skanderborg</i></p> <p>På Museum Skanderborg har vi de seneste syv år gennemført en del nyere tids udgravninger og derigennem udviklet en række metoder, hvor arkæologiske og historiske kilder og arbejdsmetoder understøtter hinanden. Vores oplevelser har nedbrudt traditionelle faggrænser inden for de to fag. Det har givet både museet og vores brugere nye oplevelser, som vi gerne vil fremlægge.</p> <p>Med udgangspunkt i udgravninger af en 1800-tals fattiggård, Luftwaffes administrative hovedkvarter og en tysk flygtningelejr kommer vi ind på, hvordan vi har arbejdet med fundmateriale, både arkæologisk og historisk, og de resultater, som vores undersøgelser har skabt.</p>
13.20-13.40	<p>Ølsemagle Strand og Ølby Lyng – fortællinger om fællesskab <i>Anna S. Beck, Museum Sydøstdanmark</i></p> <p>I forbindelse med et større byudviklingsprojekt nord for Køge har museet – udover de sædvanlige arkæologiske lovpligtige undersøgelser – også kortlagt den historiske udvikling af de nærvedliggende parcelhuskvarterer Ølsemagle Strand og Ølby Lyng. Fokus for undersøgelsen var at belyse, hvordan fællesskaber opstod i de nyanlagte boligkvarterer i 1960erne og 1970erne. Undersøgelsen kombinerede arkæologiske og erindringshistoriske tilgange og blev lavet i samarbejde med kvarterets beboere. Resultatet var et sjældent kig ind i et stykke dansk hverdagshistorie, som udover historien i sig selv, også blev til et værdifuldt spejl for resultaterne fra de arkæologiske undersøgelser såvel som for den forestående udvidelse af områdets boligområde. I indlægget vil jeg præsentere undersøgelsens baggrund, metoder og resultater og diskutere, om den slags undersøgelser kan bringe noget nyt ind i det konventionelle lovpligtige arkæologiske arbejde.</p>
13.40-14.00	<p>Lauralyst – arkæologi på kanten af mands minde <i>Mette Svart Kristiansen, Afdeling for arkæologi og kulturarvsstudier, Aarhus Universitet.</i></p> <p>Foredraget præsenterer de foreløbige resultater fra udgravningen i 2024 af landarbejderboligen Lauralyst og diskuterer mødet mellem forskellige kildetyper samt overvejelser omkring udgravninger i en periode på kanten af mands minde. Projektet blev udført af Aarhus Universitet som en studenterudgravning og forskningsprojekt i 2024 i samarbejde med Moesgård Museum. Huset tilhørte herregården Vilhelmsborg og dateres fra slutningen af 1800-tallet til midten af 1900-tallet. Matriklen er i dag tilgroet med skov, men er en del af den lokale bevidsthed og kulturarv. Projektet udviklede sig løbende igennem et net af forskellige materielle og immaterielle kilder. Rekonstruktionen af dagliglivet i Lauralyst, husets grundplan og havens indretningen måtte ikke kun baseres på udgravningsdata fra feltarbejde, men også fotos og andre kilder, som er unikke for nyeste tid. Det blev imidlertid også tydeligt i løbet af udgravningen, at mennesker, både tidligere beboere og besøgende på udgravningen, var vigtige kilder i sig selv. Immaterielle kilder i form af lokalhistoriske overleveringer og personlige oplevelser af stedet, huset og de mennesker, der engang boede i Lauralyst blev et interessant bidrag til undersøgelsens tolkninger og forståelse af lokaliteten og gjorde det undersøgte menneske til en kilde i egen ret.</p>
14.00-14.20	Kaffe
14.20-14.40	<p>Den artige pige: Nyeste tids arkæologi i Hansted Ådal – et pilotprojekt <i>Amanda Ellermann Trans og Annamaya Mogensen, Horsens Museum</i></p> <p>Museum Horsens har ikke en formel strategi for Nyeste Tids arkæologi, og perioden prioriteres normalt ikke i museets arkæologiske arbejde. Alligevel blev der gjort en undtagelse i forbindelse med en udgravning forud for udvidelsen af Østjyske Motorvej i sommeren 2024.</p> <p>Udgravningens primære fokus var fund fra mesolitikum og neolitikum, men allerede i forundersøgelsen blev det konstateret, at der på en højtliggende ø i den brede Hansted Ådal fandtes spor af et hus fra historisk tid. Bygningen, som optræder på Høje Målebordsblade, men ikke på Original 1-kortet over ejerlavet, blev indledningsvis betragtet som en forstyrrelse af de ældre fund fra stenalderen.</p> <p>Udgravningen afslørede dog, at huset repræsenterede en enkelt fase, og at dets omgivelser siden fraflytningen kun i mindre grad var forstyrret af moderne dyrkning. Dette åbnede for nye overvejelser om lokalitetens potentiale for at skabe indsigt i en historisk periode, der</p>

	<p>ligger os tidsmæssigt nær.</p> <p>På baggrund af det velbevarede fundament og den mulige kontekst i et tørvegravningsmiljø, samt muligheden for at udvide vores viden om en periode, der typisk er blevet bortgravet, besluttede vi at gennemføre en mindre pilotundersøgelse. Formålet var at skabe grundlag for en mere nuanceret vurdering af lignende fund og fundomstændigheder i fremtiden samt at overveje, om de metoder, vi normalt benytter til ældre bebyggelsesspor, kan tilpasses og skabe værdi i denne sammenhæng.</p> <p>Undersøgelsen viste sig at være mere interessant og givende, end vi oprindeligt havde forudset. Den gav os ikke blot ny viden om Nyeste Tid, men understregede også vigtigheden af at inkludere denne periode i den arkæologiske strategi og praksis.</p>
Tema: Begravelser	
14.40-15.00	<p>Nyere tids begravelser – er det arkæologi? <i>Jane Jark Clausen, Københavns Museum</i></p> <p>Arkæologiske udgravninger af nyere tids kirkegårde (herunder nedlagte kirkegårde) med begravelser fra 1800- og første del af 1900-tallet er et relativt nyt undersøgelsesfelt. Begravelser fra industrialiseringens tid udgør således en relativt sparsomt undersøgt kildegruppe. Dette på trods af, at de kan bidrage med et vidt omfang af unik viden om befolkningens rituelle praksisser og traditioner i forbindelse med død og begravelse, og om sundhedstilstand i en periode med store forandringer i samfundet.</p> <p>Københavns Museums første egentlige undersøgelse af denne karakter var den omfattende udgravning af Assistens Kirkegård i 2009 forud for etableringen af en metrostation på den stadig aktive kirkegård. Siden er mange flere undersøgelser på nedlagte og aktive kirkegårde kommet til.</p> <p>Københavns Museum har derfor udarbejdet en strategi for udgravning, vurdering og håndtering af disse nyere tids begravelser, som vil blive præsenteret ved NYTA, som et indlæg til inspiration og debat.</p>
15.00-15.20	<p>Muligheder med Nyere tids begravelser og skeletterne i dem <i>Vicki Kristensen & Dorthe Dangvard Pedersen, ADBOU, Syddansk Universitet.</i></p> <p>Skriftlige beretninger fra kirkebøger og en tradition for indsamling af statistisk data i Danmark, kan bringe os tilbage i tid, og give indblik i befolkningens sammensætning, levealder, udbredelse af sygdomme samt meget andet. Er begravelser og skeletmateriale fra Nyere tid dermed ikke værd at udgrave og uden videnskabelig værdi? Nej, på ingen måde!</p> <p>Skelettet og graven bærer detaljeret information om den afdøde og viden om befolkningen, som ikke oplyses i skriftlige kilder. F.eks. om udbredelsen af tandsygdomme i takt med mere sukkerholdig kost, epidemiologien bag infektionssygdommene tuberkulose og syfilis, som netop er udbredte i denne tid, eller udviklingen i menneskers højde de seneste århundreder. Gravens form og indhold giver information om begravelsestraditionernes udvikling i denne periode.</p> <p>Når vi ved hvem der ligger begravet hvor, har gravsten eller kisteplader, med information om den gravlagte, åbner det op for en uundværlig viden. Denne gavner både forskning i ældre arkæologiske befolkninger samt retsantropologi og medicin. Her kan kendt alder ved døden give viden om hvordan skelettet ældes, og kendt dødsårsag giver indblik i, samt forbedrer de diagnostiske kriterier til sporing af sygdomme i skeletmaterialet.</p> <p>Derfor er Nyere tids begravelser, og skeletmaterialet i dem, meget værdifuld kulturarv og burde ikke underprioriteres ved arkæologiske undersøgelser.</p>
15.20-15.40	Refleksion over dagens oplæg
16.00-17.00	Postersession og reception på Papirfabrikken
Posters	
<p>Børn i kilderne et indblik i livet som barn i et landarbejderhus <i>Amalie Borup, Anton Boldreel & Anna Thestrup Nielsen. Kandidatstuderende i Arkæologi, Aarhus Universitet</i></p> <p>I forsommeren 2024 udgravede arkæologistuderende fra Aarhus Universitet landarbejderhuset Lauralyst ved Mårslet. Landarbejderhuse og husmandssteder fra nyeste tids er et underbelyst emne i arkæologien. Andre faggruppers fokus har ofte ligget på økonomiske aspekter og mandens arbejde, kun sjældent beskrives kvinderne, og endnu sjældnere deres børn. Denne poster vil tage udgangspunkt i familien Pedersens tre børn og deres opvækst, herunder leg, pligter, skole og højtider på Lauralyst fra o. 1935 til 1945. Børnenes historie bliver både belyst gennem de arkæologiske fund, og gennem Mårslet Egnarkivs kildemateriale overleveret af familien. Heriblandt ser vi børnetegninger, et dukkestel, fotos og kassebøger, hvori det ses at der bl.a. blev købt</p>	

ind til skolestart. Familiens ældste datter Dora blev i 2018 interviewet af arkivet, her gav hun flere eksempler på, hvordan barndommen i et landarbejderhus var på den tid. Interviewet har givet os en unik mulighed for at kunne sætte de arkæologiske fund i en personlig kontekst. Med denne poster vil vi gerne belyse, hvordan forskellige kilder har bidraget med viden om, hvordan barndommen på et husmandssted kunne se ud. Derudover vil posteren pointere vigtigheden af egnarkivets arbejde med bevaringen af kildemateriale og de personlige historier, som oftest ville være blevet kasseret i tidens løb, og hvorledes disse kan integreres i arkæologien.

Atlantvolden

Pansergravsstrækningerne registreret på baggrund af Royal Air Force' flyfotos fra 1945

Janne Porsgaard Dam, Luftfotoarkæologisk Center, Holstebro Museum

Det tyske invasionsforsvar i Danmark brugte i de sidste krigsår mange menneskelige ressourcer på at udbygge Atlantvolden. Mandetimerne gik til bunkerbyggeri, men også til et af danmarkshistoriens største jordarbejder, nemlig gravningen af hundredvis af kilometer pansergrav. En pansergrav kaldes også en tankfælde, hvilket beskriver, hvad det egentlig er: en fælde, hvori kampvogne kan sidde fast.

Med håndskovle gravede danske arbejdere flere meter dybe og brede grøfter. Pansergravene var strategisk placeret som spærrelinjer, og i andre tilfælde omkransede de hele byer som f.eks. Hjørring, Brønderslev, Skjern, Tarm, Esbjerg og Holstebro.

I dette projekt er pansergravsstrækningerne blevet registreret på baggrund af Royal Air Force' flyfotos fra 1945. Efterfølgende er delstrækninger af den for længst sløjfede pansergrav i Holstebros villahaver og parker, blevet opmålt med georadar.

Her er pansergravens faktiske dimensioner blevet fastslået, og resultatet viser, hvor mange kubikmeter jord der blev bortgravet. Sammenholdt med oplysninger om den forventede arbejdsindsats pr. arbejder, fundet i tyske manualer for stillingsbyggeri, kan det beregnes, hvor mange mandetimer der er gået til anlægsarbejdet.

Hensigten er at bruge ikke-destruktiv arkæologi til at sætte fokus på den glemte/gemte nære fortid. Det er meget relaterbart i en urolig verden, at vi i lokal og national sammenhæng lever med en sløjfet pansergrav i baghaven eller krydser en, når vi kører i Føtex.

Arbejderboliger

Emilie Katrine Hougaard Hillebro, Kandidatstuderende i Arkæologi, Aarhus Universitet

Industrialiseringens større opblomstring af fabrikker afspejler en periode med fremdrift samt et voksende behov for at trække arbejdskraften mod byerne. Dermed opstår behovet for flere arbejderboliger, tilhørende de enkelte fabrikker, med den funktion at kunne huse den efterspurgte arbejdskraft. Der er tidligere foretaget undersøgelser af fabriksboliger i Danmark, b.la. gennem Hannelene Toft Jensen og Per Axelsen's bog *Fabriksboliger i Danmark*. Dog er der endnu ikke foretaget en nyeste tids arkæologisk undersøgelse med fokus på hvordan arbejderboligerne har været opført samt hvordan de har været placeret i forhold til fabrikken. For at belyse de livsvilkår der har været for fabriksarbejderne, vil grundplaner fra udvalgte arbejderboliger, ved henholdsvis Papirfabrikken i Silkeborg samt Brede Klædefabrik, blive undersøgt i forsøget på, at belyse hvilke faciliteter disse har indeholdt samt hvordan de har udviklet sig gennem perioden 1840-1940. Grundet undersøgelser af fabriksboligernes placering er det muligt at rejse spørgsmålet om hvorvidt disse er opført som et centrum for fabriksarbejderne både i deres arbejdsliv samt i deres private liv. Placering af fabrikken i forhold til arbejderboligerne vil netop blive undersøgt for at belyse hvorledes dette kunne være et udtryk for social kontrol ved, at fabriksejeren potentielt har kunnet overvåge sine arbejdere.

Skæring Munkegård

Malte Thomsen, Kandidatstuderende i Arkæologi, Aarhus Universitet

Moderne tid er i løbet af det sidste årti blevet en mere anerkendt periode indenfor den danske Arkæologi. Dog har arkæologiske undersøgelser af det rurale Danmark i denne periode, stadig ikke været særligt hyppige, eller prioriteret ret højt. Der blev i 2017 foretaget en udgravning af Moesgård museum ved en 1700-tals landbebyggelse, der ud fra historiske kort kunne identificeres som Skæring Munkegård. Denne landbebyggelse er en særlig lokation, da der er særdeles godt kildemateriale på stedet. Det indebærer et omfattende udgravningsmateriale- og data, samt flere forskellige typer af skriftlige kilder, herunder flere skiftebreve og brandtaksationer. Det rige kildemateriale giver fantastiske muligheder for at undersøge boligen og inventaret grundigt i et kildepluralistisk perspektiv. De skriftlige kilder dateres til 1711 og frem, mens materiale fra udgravningen strækker sig fra 1200-tallet frem til 1800-tallet, dog med størst fundmængde fra 1600-1700-tallet. Dette kan ikke kun berette om hvordan et 1700-tals bondehjem har set ud, men også om hvordan et sådant hjem ændrer sig over tid. De forskellige kildetyper dokumenterer livet på bondegården på hver deres måde. Samspillet mellem skriftlige og arkæologiske kilder er derfor en helt essentiel del, af hvordan den moderne tids arkæologi skal forvaltes i fremtiden.

Den fysiske håndtering af diger

Turi Thomsen, Museum Salling

Sten- og jorddiger er overordnet set omfattede af museumslovens §29a m.v. I Museums Sallings ansvarsområde er digerne igennem en længere årrække blevet håndteret af arkæologer, som en del af Kap. 8-sagsbehandlingen og pga. af digernes generelle overordnede dating til tiden efter 1536, som en del af Kap. 8 Nyere tids arbejdsopgaver. Der er derfor blevet foretaget arkivalisk kontrol med tilhørende vurdering af trusselsgraden i forbindelse med museets sagsbehandling af diverse anlægsarbejder, f.eks. i forbindelse med lange ledningstracéer, vejudvidelser

<p>o.l. Det har givet en oplagt mulighed for at håndtere de bevaringsværdige diger på lige fod med andre kulturhistoriske spor med tilsvarende registrering og udgravningsdokumentation. Dette har resulteret i en arkæologisk systematik i håndteringen af diger, der, hvor et anlægsarbejde har fået dispensation til at gennembryde eller på anden måde skade et beskyttet dige.</p> <p>Ved systematisk at registrere de fremkomne gennembrud, og fladen under, har der været udnyttet en mulighed for at komme fysisk helt tæt på de berørte diger og få en helt konkret viden om opbygning og bevaringsgrad af en fortidsmindetype, der ellers generelt kun håndteres ved hjælp af det skriftlige/kartografiske kildemateriale. På denne måde bliver en beskadigelse af fortidsmindet til en mulighed for at skaffe indsigt i og en mere nuanceret viden om det enkelte diges opbygning, udvikling og tilstand. Desuden har det også været muligt at forholde sig til eventuelle ældre kulturhistoriske spor under digerne, men det ligger uden for denne artikels rammer at komme ind på.</p> <p>I artiklen præsenteres eksempler på diger, der er håndteret ved arkæologisk registrering og dokumentation og resultaterne af den indsigt, der er opnået ved metoden fremlægges.</p>	
18.30-??	Middag på restaurant Stryget (Tilvalg)

25. marts 2025	
Tidsrum	Program
08.45-09.00	Indflyvning og kaffe
09.00-9.30	De nationale strategier <i>Hoda el-Sharnouby, Slots- og Kulturstyrelsen</i>
Tema: I det åbne land	
09.30-09.50	<p>Fredensborg – udgravning af en gårdtomt fra 1800-tallet <i>Dorthe H. Kristiansen</i></p> <p>Moesgård Museum stødte i 2008 på levn fra en gård vest for Stavtrup ved Århus. Den havde eksisteret i perioden tidligt 1800-tal til 1905, hvor den brændte. Den optræder på topografiske kort i perioden 1875 til 1904. Nabogården umiddelbart øst for lagde navn til sagen: Fredensborg.</p> <p>Der knytter sig et stort, skriftligt kildemateriale til, som belyser facetter af ejendommens og dens beboeres historie. Gården og dens bygninger beskrives bl.a. i 1870'erne i forbindelse med en forsikrings sag.</p> <p>En arkæologisk interesse for lokaliteten blev vakt i 2008: Hvilke spor ville der være efter en landejendom, hvis levetid muligvis ikke havde oversteg 100 år? Desuden ville et genstandsmateriale være relevant som referenceramme for fund fra fremtidige projekter, bl.a. byudgravninger i Århus.</p> <p>Forventningerne var kort sagt store, men udgravningen afdækkede kun anlæg i sparsomt omfang under pløjelaget. Enkelte bygningsspor, bl.a. korte rækker af syldsten, rakte til at lokalisere huse på gårdstedet. Ud over det fandt man nedgravede konstruktioner af forskellig art samt grøfter og gruber. Det vurderedes, at gården nok havde haft flere byggefaser.</p> <p>Der var til gengæld et rigt genstandsmateriale, bl.a. fajance, presseglass, jerngenstande af forskellig art, dog ikke meget keramik. Det sidste gav anledning til overvejelser: Er genstandsmaterialet repræsentativt for en 1800-tals husstand på landet?</p> <p>FHM4986 Fredensborg er en spændende sag, som fortjener opmærksomhed.</p>
9.50-10.00	Kort Pause
10.00-10.20	<p>Nyere tids gård i Tommerup på Fyn – supplerer arkæologisk undersøgelser den historiske viden? <i>Kirsten Prangsgaard, Museum Odense</i></p> <p>Ved forundersøgelse og undersøgelse af en nyere tids gårdtomt i Tommerup i 2018 i forbindelse med en kapitel 8-sag forud for etablering af vandbassin forsøgte arkæologer fra Museum Odense at afklare, om undersøgelserne bidrog til ny viden om gården.</p> <p>Ved forundersøgelsen blev påvist stenlagte gulve med foreløbig datering til 17-1800-tallet. Ved den opfølgende undersøgelse var det formålet at påvise gårdens bygninger og øvrige konstruktioner, samt hvor længe gården havde ligget på stedet.</p>

	<p>Undersøgelsen viste en tofaset gård med en yngre fase med keramik fra 1800-tallet og en stratigrafisk, ældre fase med keramik fra 16-1900-tallet.</p> <p>Som del af undersøgelserne blev ældre kort og skriftlige kilder gennemgået i samarbejde mellem arkæolog og historisk geograf. Gården ses ikke på højkantskort, men undersøgelsens yngste fase fandtes på original 1-kort fra udskiftningen i 1778.</p> <p>Fra historiske kilder ved vi, at gården blev revet ned i midten af 1800-tallet, men opførelstidspunktet kendes ikke. Arkæologisk påviste vi en ældre fase af gården, der må være fra 16-1700-tallet. Med den arkæologiske undersøgelse kom vi således længere tilbage end de historiske kilder, hvilket både bidrager til ny viden om gårdens historie og udviklingen af Tommerup by.</p>
10.20-10.40	<p>Teglværker og udskiftningen. <i>Frederik Lynge Vognsen og Anders Hartvig, Museum Sønderjylland</i></p> <p>Museum Sønderjylland har ved flere udgravninger undersøgt spor efter aktivitet fra 1700-tallet og frem. Ofte er disse spor fremkommet som en sidegevinst ved anden udgravningsaktivitet, men vi har også gennemført udgravninger med primært fokus på Nyeste Tids Arkæologi. Særlig mærkbar for dette sigte er museets undersøgelser af en serie teglværker. Disse udgravninger rummer både "bondeteglværker", der formentlig har leveret sten til udflyttede gårde, og teglværker med tidlige industrielle karaktertræk. Samme metodiske greb er anlagt ved undersøgelserne af begge teglværkstyper: almindelige fladeudgravning med inddragelse af singlekontekst.</p> <p>Med dette oplæg ønsker vi at fremlægge det udgravede materiale men også at evaluere hvorvidt vi kunne vi gøre tingene anderledes før, under og efter udgravningerne? For eksempel kunne en gennemgang af skriftlige kilder, såsom mark- og stednavne, arkiver fra nærliggende adelsgoods og bøndergårde, forordninger, eller retsmateriale, potentielt kaste yderligere lys over teglværkernes fylde i det omkringliggende samfund. Hertil kunne brug af manometer/georadar bidrage til at belyse de enkle teglværkers virksomhed og omfang, hvorved vi få en øget forståelse form deres skala. I supplement kunne man undersøge om der i nærliggende gård kunne findes matchene sten</p>
10.40-11.00	Kaffe
11.00-11.20	<p>Undersøgelse af to fredede broer fra 1780-erne nord for Køge <i>Birgitte Fløe Jensen, Museum Sydøstdanmark</i></p> <p>I somrene 2023 og 2024 frembragte to arkæologiske undersøgelser nye data om broerne Cagstrup Bro opført 1796, og Driftsbro opført 1781, og om hovedvejen mellem Tåstrup og Køge. Gennem vejreformer ønskede man at forbedre infrastrukturen på land. Begge broer er fredet som jordfaste fortidsminder. Metode til dokumentation af broerne var primært fotogrammetri til en 3D-model og få profiltegninger; og derfor nogle få tips om at udarbejde en 3D-model.</p> <p>Undersøgelser af fredede fortidsminder er obligatoriske ifm. brorenoveringer, men for ikke-fredede fortidsminder dateret til nyere tid og som kan vurderes at være væsentlige, er det nødvendigt at der udarbejdes en arkæologisk strategi.</p>
Tema: Den beskidte by	
11.20-11.40	<p>Fra affald til indsigt – en lossepladsudgravning i Frederiksstaden <i>Karen Green Therkelsen, Københavns Museum</i></p> <p>Fra januar til september 2024 gennemførte Københavns Museum en omfattende udgravning af en byggegrube på 16.422 kubikmeter ved Amaliegade 44 i Frederiksstaden, København. Området er en del af en større, systematisk landindvinding, der strækker sig fra nutidens Sct. Annae Plads til Kastellet.</p> <p>Undersøgelserne har afsløret, at området tidligere fungerede som losseplads, hvor københavnere deponerede affald i perioden ca. 1650 til 1750. En forundersøgelse fra 2023 fandt affaldslag på op til to meters tykkelse, rige på velbevarede genstande, herunder betydelige mængder organisk materiale som læder og tekstiler.</p> <p>En af de største udfordringer under udgravningen har været behovet for at fjerne al jord for at gøre plads til fremtidigt byggeri. Dette har resulteret i, at omkring 4300 kubikmeter jord er blevet opgravet og transporteret i cirka 6.000 bigbags til en separat arbejdsplads, hvor jorden gennemgås systematisk ved hjælp af to forskellige metoder.</p> <p>Dette oplæg vil dykke ned i den valgte undersøgelsesmetode og præsentere strategierne for jordbehandling og fundindsamling. Det forventes, at gennemgangen af bigbags afsluttes ved udgangen af 2026, med en samlet</p>

	<p>fundmængde på omkring en halv million genstande. Selvom analysen af fundene stadig er i et indledende stadie, giver de et værdifuldt indblik i dagliglivet, forbrugsvaner, genbrug, kost og globaliserings påvirkninger i 1700-tallets København. Tekstilerne vil blive fremhævet som et eksempel på, hvordan udgravningen kan kaste lys over periodens materialitet.</p>
11.40-12.00	<p>Christiansholmene – øer fra nyere tid <i>Gerd Bindesbøl Ravnholt, Københavns Museum</i></p> <p>I vinteren 2019/20 udgravede Københavns Museum en kunstig ø, bygget på opfyld fra 1695 og frem. Papirøen, hvis rigtige navn er Christiansholm, blev grundlagt af private, men allerede i 1714 blev øen overtaget og derefter færdigbygget af staten. Undersøgelsen havde fokus på faste strukturer og særligt materialernes kvalitet og proveniens i henholdsvis det private og det statslige byggeri på øen. På øen blev der bl.a. registreret ti faser af bolværker etableret mellem 1695 og 1909, to kraner med tilhørende hejseværker (ca. 1700 og 1754), samt en række bygninger fra 1700-tallet med tilknytning til Søetaten. Indsamlingsstrategien, der blev lagt på baggrund af forundersøgelsen, var at hjemtage så lidt som muligt(!). Det åbnede for andre muligheder – blandt andet fokus på naturvidenskabelige analyser. Kridtpiber var undtaget fra den restriktive strategi. Alle pibefund blev hjemtaget. Fundgruppen kan ses som repræsentativ for den samlede fundmasse i forhold til datering, bevaring og fragmentation. Pibernes tidligere indhold blev analyseret med en naturvidenskabelig metode udviklet på netop kridtpibematerialet fra Papirøen. Umiddelbart øst for Christiansholm blev Arsenaløen og Pramlaugets Plads opfyldt i 1740'erne. Her har museet foretaget en del undersøgelser i 2022/23. Også her blev forskelle og ligheder mellem det statslige og private byggeri belyst gennem naturvidenskabelige analyser af materialerne.</p>
12.00-13.00	<p>Frokost</p>
13.00-13.20	<p>Utanför vallen <i>Claes Pettersson, Sydsvensk Arkeologi AB</i></p> <p>Precis som i Danmark har arkeologiska lämningar som härrör från de senaste tre seklen tidigare tillmätts ett begränsat vetenskapligt värde från de antikvariska myndigheterna i Sverige. Idag sätter Kulturmiljölagen (KML) en gräns vid år 1850, men om särskilda skäl föreligger kan även yngre lämningar få lagskydd och därmed bli föremål för arkeologiska undersökningar. Utgrävningar som berör perioden 1700 till 1850 har alltsedan sekelskiftet kommit att ge viktiga bidrag till snart sagt alla fält inom den historiska arkeologin. Ämnet för detta föredrag blir Kristianstad, den fästningsstad som Christian IV lät anlägga år 1614 i nordöstra Skåne. Här har bland annat svensktidens kraftigt utbyggda försvarsverk undersökts under de senaste åren. Idag har vi en bra bild av hur 1700-talets megaprojekt genomfördes och vilken påverkan de haft på fästningens omland. Kartstudier, markradar, borrhningar och analyser kombineras med traditionella utgrävningar. I fördraget lyfts tre aktuella exempel fram. Först utbyggnaden av bastion Dronningen/Drottningen vid 1700-talets mitt, därefter avfall som hamnat i de igenväxande vallgravarna med de berättelser om stadsliv och kontaktmönster bortkastade förpackningar kan ge. Avslutningsvis ett fundament av timmer som givit viktiga lärdomar om hur man underhållit fästningens vallar och gravar.</p>
13.20-13.40	<p>Hvad man har tabt i Aalborgs Vesterå <i>Christian Klinge, Nordjyske Museer</i></p> <p>Aalborg er i løbet af 1600-1700-tallet en af landes største handelsbyer; en storhedstid som varer ved indtil tabet af Norge i 1814. Dette viser sig tydeligt i byens arkæologiske fund, da flere undersøgelser både helt nye og meget gamle har rige fundmaterialer fra nyere tid. Oplægget vil præsentere et overordnet overblik over udgravninger i Aalborg by med fund fra 1600-1700-tallet. I denne sammenhæng vil museets metodiske overvejelser omkring materialet og kulturlagene fra nyere tid blive præsenteret. Herunder også praksis omkring sagsbehandlingen, hvilket vil demonstrere at Museet ikke i udgangspunktet gør forskel på kulturlag fra 1400-tallet og kulturlag fra 1700-tallet. En stor del af Aalborgs fundmateriale fra 1700-tallet udgøres af importeret keramik fundet langs bolværkerne ved Vesterå, Østerå og Ved Stranden, som har udgjort byens inderste havnekajer. En præsent undersøgelse i Vesterå fra efteråret 2024 vil</p>

	derfor blive præsenteret. Der er ved denne undersøgelse af bolværksforløb fra 1500-1800-tallet gjort et rigt fundmateriale af importeret keramik, der viser, at Aalborgs handelskontakter strakte sig ud til hele Europa og Fjernøsten.
13.40-14.00	Kaffe
Tema: 2. verdenskrig	
14.00-14.20	<p>De tyske panserstillinger ved Aulum - arkæologi, metoder og overraskende fund fra 2. Verdenskrig. <i>Esben Klinker Hansen, VejleMuseerne</i> Museum Midtjyllands arkæologiske undersøgelse ved Videbækvej ved Aulum afslørede 30 tyske forsvarsstillinger fra Anden Verdenskrig. Stillingerne blev anlagt på et taktisk fordelagtigt sted og anvendt som skjul og kampstillinger for halvbeltekrøretøjer. De var var opført af 83. Panzergrenadierregiment under 233. Reserve Panzer Division. Blandt fundene var spor af bæltekrøretøjer og genstande, der bekræftede tilknytning til den tyske værnemagt, men mere overraskende også fund fra amerikanske luftangreb. Metodisk blev der med droneteknologi skabt en digital højdemodel (DEM) som primær fladeregistrering. Dette muliggjorde en nøjagtig registrering af de velbevarede, tredimensionelle anlæg og strukturer. Studier af skriftlige kilder og detektorafsøgning afdækkede den militære enhed som byggede anlæggene og et luftangreb på stillingerne. Sammenkoblingen af arkæologiske fund og skriftlige kilder belyser stillingernes placering og funktion som en del af et defensivt system til beskyttelse af infrastruktur og som forberedelse mod en potentiel invasion. Undersøgelsen af panserstillingerne giver ny indsigt i Værnemagts taktiske og logistiske prioriteringer i Danmark. Samtidig viser den, hvordan droneteknologi, traditionelle arkæologiske metoder og skriftlige kilder kan kombineres for at belyse beslutninger og strategier fra 2. Verdenskrig.</p>
14.20-14.40	<p>Besættelsestidens arkæologiske spor i Esbjerg <i>Bente Grundvad, Museum Vest</i> I løbet af den tyske besættelse blev Esbjerg, grundet byens strategiske betydning, et af de mest befæstede områder i Danmark. Mange af de store bunkere og bygninger kan stadig ses i landskabet i dag mens andre konstruktioner som løbe- og pansergrave har sat dybe spor i undergrunden. De skjulte bygninger og militærstrategiske konstruktioner er nemme at se for arkæologerne, når mulden bliver taget af. Historisk har besættelsestidens levn i undergrunden været til store irritation for arkæologerne, men indenfor de sidste 10 år er Museum Vest, i samarbejde med Foreningen Esbjerg i Atlantvolden, begyndt at registrere og beskrive besættelsestidens spor i undergrunden på lige fod med oldtidens arkæologiske levn. Dette samarbejde har vist, at der med en meget begrænset indsats, kan tilføjes mange vigtige detaljer og historier om besættelsestiden i Esbjerg.</p>
14.40-15.30	<p>Afsluttende diskussion <i>Hvordan står det til med arkæologiske undersøgelser af nyeste tid? Hvilke spørgsmål stiller vi til materialet? Hvilke metodiske og teoretiske problemer og perspektiver træder frem? Hvad kan faggrupper som historie, antropologi og etnologi bidrage med?</i></p>